

Гросул Вікторія, Рачкован Ольга

**МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ОЦІНЮВАННЯ
АДАПТАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ТОРГОВЕЛЬНОГО
ПІДПРИЄМСТВА**

У статті представлено результати дослідження сутності та складових адаптаційного потенціалу торговельного підприємства. Подано авторське визначення поняття «адаптаційний потенціал підприємства». Представлено методичний підхід до оцінювання адаптаційного потенціалу торговельного підприємства.

Ключові слова: потенціал підприємства, адаптація, адаптаційний потенціал підприємства, ресурси, компетенції.

Гросул Вікторія, Рачкован Ольга

**МЕТОДИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ОЦЕНКИ
АДАПТАЦИОННОГО ПОТЕНЦИАЛА
ТОРГОВОГО ПРЕДПРИЯТИЯ**

В статье представлены результаты исследования сущности и составных элементов адаптационного потенциала торгового предприятия. Дано авторское определение понятия «адаптационный потенциал предприятия». Представлен методический подход к оценке адаптационного потенциала торгового предприятия.

Ключевые слова: потенциал предприятия, адаптация, адаптационный потенциал предприятия, ресурсы, компетенции.

Grosul Victoria, Rachkovan Olga

**METHODICAL PRINCIPLES OF EVALUATING
ADAPTATION POTENTIAL OF TRADE ENTERPRISE**

Results of the studying the essence and components of adaptive potential of trade enterprise are presented in the article. The author defined the notion “adaptive potential of the enterprise”. Methodical approach to the evaluation of adaptive potential of trade enterprise is presented.

Key words: potential of the enterprise, adaptation, adaptive potential of the enterprise, resources, competences

Постановка проблеми. Швидкість та результативність заходів з адаптації підприємства до змін зовнішнього середовища залежить від

його потенціалу. Незважаючи на роль і значущість внутрішніх можливостей господарюючого суб'єкта у забезпеченні його адекватної реакції на зовнішні виклики, дотепер у науковій літературі відсутні єдність думок та однозначність у визначенні сутності адаптаційного потенціалу підприємства, його елементного складу та методичних засад оцінки, що доводить актуальність дослідження цих питань.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні та практичні аспекти управління потенціалом підприємства висвітлені в працях Т.В. Калінеску, Н.С. Краснокутської, І.П. Отенко, О.С. Федоніна [1–4]. Рекомендації щодо вдосконалення системи управління підприємством з урахуванням впливу факторів зовнішнього середовища надано у в працях І.О. Кузнєцової, Г.Б. Клейнера, А.М. Турила, Н.В. Зяблицької, О.О. Безручко, Л.Л. Калініченко [5–11]. Втім, незважаючи на значний обсяг розробок та публікацій низка положень теоретичного та методичного характеру залишилась поза уваги науковців. Поглибленого дослідження потребує питання суті адаптаційного потенціалу підприємства; недостатньо уваги приділено основним його складовим; актуальним залишається завдання оцінювання адаптаційного потенціалу торговельного підприємства з урахуванням галузевих особливостей його функціонування.

Постановка завдання. Метою дослідження стало обґрунтування основних положень щодо суті адаптаційного потенціалу підприємства та розробка методичного підходу до його оцінювання у торговельному підприємстві.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для визначення змістових характеристик адаптаційного потенціалу підприємства досліджено етимологію категорій потенціал, потенціал підприємства та адаптація. Вивчення та узагальнення існуючих підходів до визначення цих категорій дозволило зробити наступні висновки. Потенціал походить від латинської «potencia», що означає можливість, спроможність, силу, міцність [7; 12; 13]. Етимологія цього терміну у довідковій та науковій літературі подається у двох основних аспектах, а саме як сукупність можливостей та як сукупність ресурсів. Так у тлумачному словникові потенціал визначений як «приховані здатності, сили для якої-небудь діяльності, що можуть виявлятися за певних умов» [12, с. 1087]. А укладачі економічної енциклопедії

трактують потенціал як наявні ресурси, їх оптимальну структуру та вміння раціонально використовувати для досягнення поставленої цілі [13]. В роботах [3; 4] потенціал підприємства подають як сукупність його можливостей, як ресурси – у наукових працях [1; 6]. Отенко І.П. зазначає, що «потенціал підприємства характеризує здатність підприємства до пошуку і реалізації нових можливостей, пов'язаних з динамічними змінами взаємодії внутрішнього середовища підприємства із зовнішнім середовищем» [3, с.11]. Федонін О.С., Репіна І.М. та Олексюк О.І. пов'язують потенціал з поточними та майбутніми можливостями підприємства [4, с. 11]. Водночас Г.Б. Клейнер вважає, що потенціал підприємства являє собою сукупність стратегічних ресурсів підприємства [6, с. 20], а Т.В. Калінеску розвиваючи цю думку, визначає потенціал підприємства як ресурси, організовані у певних соціально-економічних формах [1, с. 27].

У співвідношенні понять «можливості» та «ресурси» ключовим у визначенні потенціалу підприємства є можливості. Водночас без уточнення сил та засобів, з допомогою яких ці можливості реалізуються, трактування потенціалу підприємства є нечітким та носить невизначений характер. Дотримання ресурсного підходу у визначенні потенціалу підприємства, як це подано у працях [1;6], є суперечливим, адже економічні ресурси не відображають усі складові потенціалу як системи. Неоднозначним також є сприйняття можливостей підприємства через здатності людського фактору, підприємницьку діяльність, організаційні засади функціонування підприємства, про що відзначено у праці [3]. На наш погляд, дотримання лише одного з поданих підходів до визначення сутності потенціалу не надає повного його розуміння та не відповідає сучасній парадигмі поглядів на цю категорію. Водночас дотримання ресурсно-компетентнісного підходу у визначенні потенціалу підприємства та виділення у його складі двох складових – ресурсної, на що традиційно звертають увагу дослідники, та нематеріальної компоненти у вигляді компетенцій персоналу, поєднує позиції науковців в акцентах щодо основних джерел можливостей підприємства та відповідає сучасним уявленням про потенціал як об'єкт стратегічного управління. Саме у такому контексті подано сутність потенціалу підприємства у праці [2]. Згідно позиції Н.С. Краснокутської потенціал господарюючого суб'єкта є «можливостями системи ресурсів, здатностей і компетенцій

підприємства створювати цінність у вигляді вигід для різних зацікавлених сторін» [2, с. 84].

Окрім визначень, поданих вище, існують також роботи, у яких потенціал ототожнюється з потужністю. Так у працях [14; 15] відзначено, що потенціал слід розглядати як максимально можливий випуск продукції [14, с. 3], або обсяг робіт у наведених одиницях виміру витрат праці [15, с. 7]. Такий підхід до визначення потенціалу підприємства є суперечливим, адже відображає окремі можливості та ресурси господарюючого суб'єкта, зокрема тільки виробничі. Вважаємо, що використання виробничих можливостей, як основної характеристики, доцільно під час подання сутності виробничого потенціалу підприємства. Водночас це лише видовий прояв потенціалу підприємства, що відображає один з напрямів його класифікації, а саме функціональну ознаку. Крім поданої для класифікації видових проявів потенціалу підприємства використовують також такі ознаки як об'єкт дослідження, ступінь та сфера реалізації, принцип ієрархії, рівень використання та ін. [2; 8].

З огляду підвищення рівня невизначеності зовнішнього середовища та ускладнення господарських відносин між суб'єктами на всіх рівнях національної економіки особливого значення набувають дослідження адаптаційного потенціалу підприємства. Незважаючи на позиціонування його як невід'ємного елемента, що забезпечує зростання ефективності та конкурентоспроможності підприємства [8, с. 262], у сучасній науковій літературі відсутня єдність думок щодо сутності та особливостей адаптаційного потенціалу. Так Турило А.М. та К.В. Богачевська розглядають адаптаційні можливості як одну з ознак потенціалу підприємства, згідно якої і виділяють такий його вид як адаптаційний [8, с. 262]. Згідно визначення авторів адаптаційний потенціал поєднує можливості змінювання як внутрішнього середовища господарюючого суб'єкта так і підприємства в цілому та має дві форми прояву – часткову та повну. Перша відображає можливості змінювання внутрішнього середовища підприємства, друга – можливості змінювання підприємства як відкритої економічної систем. Вважаємо такий підхід до визначення та структуризації адаптаційного потенціалу суперечливим, адже розглядаємо адаптацію підприємства як процес адекватного реагування усіх його локальних потенціалів на вплив зовнішнього

середовища. У такому контексті характер змінюваності внутрішнього середовища і є відображенням рівня адаптаційного потенціалу. За інших рівних умов, чим вищими є можливості підприємства щодо адекватної реакції на змінювання зовнішнього середовища, тим більш ефективно вирішуються питання щодо реалізації цільових настанов діяльності господарюючого суб'єкта.

У визначенні основних характеристик адаптаційного потенціалу суттєве значення має розуміння, того, що це категорія стратегічного управління. Це відмінна особливість потенціалу загалом, на що звертають увагу у працях [1–11]. Як відзначає Л.О. Лігоненко «у якості елементів потенціалу слід розглядати такі види ресурсів, обсяги та структура яких може суттєво змінюватись лише в результаті прийняття та реалізації стратегічних рішень» [7, с. 423]. Також відзначимо, що управління адаптаційним потенціалом має цільовий характер. Зв'язок цілей, стратегічних рішень та потенціалу у науковій літературі подають у різний спосіб. Найбільшого розповсюдження отримали дві моделі, а саме: «потенціал → цілі → стратегія» та «цілі → потенціал → стратегія». Водночас існують думки і щодо іншої ієрархії у співвідношенні цих характеристик. Зокрема Г.Б. Клейнер уважає, що цілі мають бути винесені на більш низький рівень узагальнення.

Дотримуючись базових положень стратегічного управління підприємства щодо залежності стратегії господарюючого суб'єкта від його цільових настанов та потенціалу, відзначимо необхідність конкретизації цілей підприємства під час визначення його адаптаційного потенціалу. Огляд літератури з цього питання свідчить, що цільові настанови формування адаптаційного потенціалу в науковій літературі не мають чіткого визначення. Зокрема метою управління адаптаційними можливостями підприємства вважають «досягнення стратегічних та тактичних цілей розвитку підприємства на різних стадіях його життєвого циклу» [10, с. 100], «підтримку внутрішньої стабільності в умовах постійного змінного зовнішнього середовища» [11, с.179], «отримання оптимального прибутку і забезпечення ризикостійкості діяльності ... підприємства» [16, с. 293] та ін. У цьому сенсі більш чітко виглядає трактування адаптаційного потенціалу, наведене Зяблицькою Н.В. Автор, хоча й акцентує увагу виключно на ресурсній складовій, проте однозначно визначає мету

формування адаптаційного потенціалу – забезпечення конкурентоспроможності та економічного росту системи [9]. Погоджуючись загалом з такою позицією, відзначимо необхідність уточнення цілей управління адаптаційним потенціалом. Ураховуючи циклічність та різні результати діяльності підприємства такими цілями можуть бути виживання та відновлення конкурентоспроможності господарюючого суб'єкта, забезпечення рівноваги або стійкого економічного росту.

Як результат проведених досліджень пропонуємо авторське визначення адаптаційного потенціалу. Ґрунтуючись на загальних характеристиках потенціалу та враховуючи виділені складові і цільові настанови пропонуємо під адаптаційним потенціалом розуміти можливість ресурсів, здатностей та компетенцій підприємства щодо адекватної реакції на зміни зовнішнього середовища з метою забезпечення виживання, рівноваги або стійкого економічного росту господарюючого суб'єкта.

Визначення сутнісного наповнення поняття адаптаційного потенціалу підприємства має не тільки теоретичне, а й практичне значення, оскільки дозволяє формалізувати процес оцінювання адаптаційних можливостей господарюючого суб'єкта до змін зовнішнього середовища.

У загальному вигляді оцінка означає характеристику цінності, рівня чи значення будь-яких об'єктів або процесів. Процес оцінки здійснюється у відповідній послідовності та залежить від об'єкта, суб'єкта, критеріїв та показників оцінки. Слід відзначити великий інтерес науковців до питань адаптивного управління підприємством загалом та адаптаційного потенціалу зокрема. Про це свідчать розробки представлені у роботах як вітчизняних так і зарубіжних науковців. Так у праці І.О. Баневої подано практичні аспекти використання методів адаптації в управлінні ресурсним потенціалом підприємства [17], Степанової Ю.Л. – пропозиції щодо оцінювання результативності адаптації [18], Миколайчука І.П. та Присяжнюка А.Ю. – створення системи підтримки прийняття адаптивних рішень [19]. Щодо оцінювання адаптаційного потенціалу, то на сьогоднішній день найбільш дискусійним залишається питання основних етапів та методичного забезпечення цього процесу, зокрема визначення ключових факторів зовнішнього середовища, показників, що

відображають адаптаційний потенціал підприємства та вставлення шкали їх вимірювання, а також умови для обґрунтування загального висновку щодо адаптаційного потенціалу підприємства.

Дотримуючись принципів системності та комплексності в управлінні потенціалом господарюючих суб'єктів та урахуваючи галузеві особливості розроблено методичний підхід до оцінювання адаптаційного потенціалу торговельного підприємства. Під час обґрунтування методичних рекомендацій виходили з цільової настанови оцінювання потенціалу, а саме визначення можливостей адаптації підприємства до змін зовнішнього середовища за ключовими факторами впливу.

Для визначення адаптаційних можливостей торговельного підприємства до змін зовнішнього середовища за ключовим фактором впливу, розрахунки рекомендовано здійснювати за такими етапами.

1. Визначити ключові фактори впливу зовнішнього середовища на діяльність торговельного підприємства.

Початковим етапом оцінювання адаптаційного потенціалу торговельного підприємства є виявлення ключових факторів впливу зовнішнього середовища. Реалізація цього етапу ґрунтується на даних анкетного опитування експертів (менеджерів підприємства) з приводу значущості та впливу окремих факторів на діяльність торговельного підприємства.

Для діагностики зовнішнього середовища перелік факторів рекомендовано подати у розрізі основних їх груп, а саме як правові, економічні, технологічні, конкуренти, постачальники, споживачі. За результатами анкетного опитування за кожним з виділених факторів слід визначити силу його впливу. Розрахунок сили впливу фактора здійснити за формулою:

$$СФВ_i = \Phi_i \times K_i, \quad (1)$$

де СФВ_i – сила впливу і-го фактора на діяльність підприємства, бали;

Φ_i – середнє значення впливу і-го фактора на діяльність підприємства, бали

K_i – відносна важливість і-го фактора для підприємства, коефіцієнт.

За результатами абсолютних значень показника СВФ здійснити ранжування зовнішніх факторів впливу та виділити основні напрями адаптації торговельного підприємства. З огляду загальної класифікації чинників зовнішнього середовища, як основні напрями адаптації торговельного підприємства, доцільно розглядати такі як: адаптація до змін попиту, дій конкурентів, постачальників, змін нормативно-правової бази функціонування підприємств галузі.

2. Оцінити локальні компоненти адаптаційного потенціалу торговельного підприємства.

Локальні компоненти адаптаційного потенціалу підприємства запропоновано визначати з використанням методу багатокритеріальних оцінок окремо за кожною складовою – ресурсною та компетентнісною.

Оцінювання за ресурсною складовою передбачено за такими напрями: ресурсне забезпечення та участь ресурсу у формуванні адаптаційного потенціалу за i -м напрямом адаптації, а також маневреність ресурсу за показником ефективності його використання. Оцінювання за компетентнісною складовою передбачено за такими напрями: відповідність організаційної система управління, технології, методів, інструментів управління, знань менеджерів i -му напрямом адаптації.

Ураховуючи зазначене у формалізованому вигляді локальні потенціали можуть бути подані таким чином:

$$\text{ЛП}_{\text{pi}} = f(\text{PЗ}_i; \text{УР}_i; \text{МР}_i), \quad (2)$$

$$\text{ЛП}_{\text{ki}} = f(\text{ОС}_i; \text{ТМ}_i; \text{ЗМ}_i), \quad (3)$$

де ЛП_{pi} – локальний потенціал (ресурсний) за i -м напрямом адаптації;

ЛП_{ki} – локальний потенціал (компетентнісний) за i -м напрямом адаптації;

PЗ_i – ресурсне забезпечення за i -м напрямом адаптації;

УР_i – участь ресурсу у формуванні потенціалу за i -м напрямом адаптації;

МР_i – коефіцієнт маневреності ресурсу за основними характеристиками;

ОС_i – відповідність організаційної системи управління i -му напрямом адаптації;

$ТМ_i$ – відповідність технології, методів, інструментів управління за i -м напрямом адаптації;

$КЗ_i$ – відповідність корпоративних знань менеджерів i -му напрямку адаптації.

Рівень локального потенціалу за ресурсною компонентною пропонується оцінювати як комплексний відносний показник, який розраховується на основі стандартизованих коефіцієнтів за кожним видом ресурсів у наступний спосіб:

$$\text{ЛП}_{p(m)i} = \prod q_{mi} \rightarrow \max, \quad (4)$$

$$q_m = \frac{x_{jm}^{\max} - x_{jm}^{\min}}{x_{jm}^{\max} - x_{jm}^{\min}}, \quad (5)$$

де $\text{ЛП}_{p(k)i}$ – вектор локального потенціалу m -го виду ресурсів за i -м напрямом адаптації;

q_k – стандартизований коефіцієнт за m -м видом ресурсу;

x_j – одиничний показник за j -м напрямом оцінки m -го ресурсу;

x_{jm}^{\min} , x_{jm}^{\max} – мінімальне та максимальне значення одиничного показника за j -м напрямом оцінки m -го виду ресурсу.

Для визначення ресурсної компоненти адаптаційного потенціалу торговельного підприємства як основні види ресурсів виділено товарні, просторові, технічні, нематеріальні, кадрові та фінансові. Для їх оцінювання за напрямками «ресурсне забезпечення за i -м напрямом адаптації» та «участь ресурсу у формуванні потенціалу за i -м напрямом адаптації» рекомендовано використання лінгвістичних змінних та методу балів. Для оцінювання маневреності ресурсу – метод відстаней. Одиничні показники, запропоновані для визначення запасу маневреності ресурсів, наведено у таблиці 1.

Рівень локального потенціалу за компетентнісною складовою пропонується оцінювати на основі методу бальної оцінки за даними спостереження щодо відповідності організаційної системи технології, методів, інструментів та знань менеджерів i -му напрямку адаптації.

Таблиця 1

Показники для визначення коефіцієнтів маневреності ресурсів на підприємстві

Ресурси	Показник
Товарні	Рентабельність товарних запасів
Просторові	Товарооборот на 1 м ² торгової площі
Технічні	Коефіцієнт оновлення основних засобів
Нематеріальні	Частка нематеріальних активів у складі необоротних активів торговельного підприємства
Кадрові	Коефіцієнт сталості персоналу; середня заробітна платня на підприємстві
Фінансові	Коефіцієнт абсолютної платоспроможності; рентабельність власного капіталу

Для кількісного виміру локальних потенціалів за ресурсною та компетентнісною складовими запропоновано використання методу радару, застосування якого передбачає поділ кола на рівні сектори, кількість яких відповідає кількості ресурсів або кількості компетентнісних характеристик, та визначенні площі фігури. Площа фігури визначається за формулою:

$$S_{p(k)i} = \frac{1}{2} \sin \varphi \sum_k^n \text{ЛП}_{p(k)i} \times \text{ЛП}_{p(k+1)i} \quad (6)$$

де $S_{p(k)i}$ – фактичний локальний потенціал за ресурсною (компетентнісною) складовою;

$\text{ЛП}_{p(k)i}$ – вектор локального потенціалу за видом ресурсу (компетентнісною характеристикою) за i -м напрямом адаптації;

φ – кут між двома суміжними значеннями векторів локального потенціалу;

n – кількість видів ресурсів (компетентнісних характеристик), що підлягають оцінці.

3. Визначити рівень адаптаційного потенціалу торговельного підприємства до змін зовнішнього середовища за ключовими факторами впливу.

Для визначення можливостей адаптації підприємства до змін зовнішнього середовища за ключовими факторами впливу пропонується побудувати матрицю, яку сформувані за даними щодо

рівня локальних потенціалів за ресурсною та компетентнісною складовими. Рівень локальних потенціалів рекомендовано визначити на основі співвідношення фактичного та еталонного їх значень. Розрахунок здійснити за формулою:

$$P_{\text{ЛП}(p; k)} = \frac{S_{p(k)i}}{S_{n(p;k)}}, \quad (7)$$

$$S_{n(p;k)} = \pi R_{(p;k)}^2, \quad (8)$$

де $P_{\text{ЛП}(p; k)}$ – рівень локального потенціал за ресурсною (компетентнісною) складовою;

$S_{p(k)i}$ – фактичне значення локального потенціалу за ресурсною (компетентнісною) складовою;

$S_{n(p;k)}$ – еталонне значення локального потенціалу за ресурсною (компетентнісною) складовою;

$R_{(p;k)}^2$ – еталонне значення вектору локального потенціалу за ресурсною (компетентнісною) складовою.

З огляду можливих результатів розрахунків сформовано шкалу оцінювання локальних компонент адаптаційного потенціалу торговельного підприємства (табл. 2).

Таблиця 2

Шкала оцінювання локальних компонент адаптаційного потенціалу торговельного підприємства

Умова	Висновок
$0,8 \leq P_{\text{ЛП}(p; k)} < 1,0$	ресурсні (компетентнісні) можливості адаптації підприємства до змін зовнішнього середовища за ключовими факторами впливу високі
$0,5 \leq P_{\text{ЛП}(p; k)} < 0,8$	ресурсні (компетентнісні) можливості адаптації підприємства до змін зовнішнього середовища за ключовими факторами впливу середні
$P_{\text{ЛП}(p; k)} < 0,5$	ресурсні (компетентнісні) можливості адаптації підприємства до змін зовнішнього середовища за ключовими факторами впливу низькі.

Поєднання інформації щодо рівня ресурсних та компетентнісних можливостей адаптації підприємства дозволить виділити зони, за якими діагностуватиметься загальний рівень адаптаційного потенціалу торговельного підприємства (рис.1).

		Рівень ресурсних можливостей		
		$0,8 \angle P_{\text{лп(р)}} \angle 1,0$	$0,5 \angle P_{\text{лп(р)}} \angle 0,8$	$P_{\text{лп(р)}} \angle 0,5$
Рівень компетентнісних можливостей	$0,8 \angle P_{\text{лп(к)}} \angle 1,0$	1	2	3
	$0,5 \angle P_{\text{лп(к)}} \angle 0,8$	4	5	6
	$P_{\text{лп(к)}} \angle 0,5$	7	8	9

Рис. 1. Варіанти співвідношення рівня ресурсних та компетентнісних можливостей для визначення рівня адаптаційного потенціалу торговельного підприємства

Квадрант 1 відображає ситуацію, за якої діагностується високий рівень, квадрант 9 – низький рівень адаптаційного потенціалу торговельного підприємства. Інші варіанти поєднання ресурсних та компетентнісних можливостей свідчать про середній рівень адаптаційного потенціалу торговельного підприємства.

Висновки. Таким чином, за результатами узагальнення існуючих трактувань визначено, що адаптаційний потенціал підприємства – це можливості ресурсів, здатностей та компетенцій підприємства щодо адекватної реакції на зміни зовнішнього середовища з метою забезпечення виживання, рівноваги або стійкого економічного росту господарюючого суб'єкта. Розроблено методичний підхід до оцінювання адаптаційних можливостей торговельного підприємства, який ґрунтується на визначенні ключових факторів впливу зовнішнього середовища та рівня локальних потенціалів за ресурсною та компетентнісною складовими адаптаційного потенціалу. В рамках подальших досліджень передбачено розгляд теоретичних та практичних питань щодо обґрунтування управлінських рішень з адаптаційного розвитку торговельного підприємства.

Література

1. Калінеску Т.В. Стратегічний потенціал підприємства : формування та розвиток: монографія / Т.В. Калінеску,

- Ю.А.Романовська, О.Д.Кирило.-Луганськ, СНУ ім.В.Даля, 2007.-272 с.
2. Краснокутська Н.С. Потенціал торговельного підприємства: теорія та методологія дослідження : монографія / Н.С.Краснокутська. – Х. : ХДУХТ, 2010. – 247 с.
 3. Отенко И.П. Стратегическое управление потенциалом предприятия : монография / И.П. Отенко.– ХНЭУ, 2006. – 256 с.
 4. Федонін О.С. Потенціал підприємства: формування та оцінка: навч. посібник / О.С. Федонін, І.М. Репіна О.І. Олексюк . – К. : КНЕУ, 2004. – 316 с.
 5. Кузнєцова І.О. Моніторинг як складова інформаційного забезпечення прийняття управлінських рішень у зовнішньоекономічній діяльності підприємства / І. О. Кузнєцова // Вісник соціально-економічних досліджень. – 2013. – Вип. 3(2). – С.161–168.
 6. Клейнер Г.Б. Предприятия в нестабильной экономической среде: риски, стратегии, безопасность / Г.Б. Клейнер, В.Л. Тамбовцев, Р. М. Качало. – М.: Экономика, 1997. – 288 с.
 7. Лігоненко Л.О. Антикризове управління підприємством / Л.О. Лігоненко. – К.: КНТЕУ, 2005. – 824 с.
 8. Турило А.М. Потенціал підприємства / А.М. Турило, К.В. Богачевська // Бізнес Інформ. –2014. – № 2. – С. 259–263.
 9. Зяблицкая Н.В. Адаптационный потенциал как экономическая категория // Научный журнал СПбГУНИПТ. Серия «Экономика и экологический менеджмент». – 2012. – №1. – Режим доступа: // <http://economics.open-mechanics.com/articles/444.pdf>
 10. Безручко О.О. Особливості управління економічним потенціалом підприємства в умовах мінливого зовнішнього середовища / О.О. Безручко // Вісник КрНУ імені Михайла Остроградського. – 2014. – № 1 (3). – Серія «Економічні науки». – С. 96-107.
 11. Калініченко Л.Л. Адаптивне управління підприємством в конкурентному середовищі /Л.Л. Калініченко // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2011. – № 33. – С.177–180.
 12. Великий тлумачний словник сучасної української мови/ [укл. і гол. ред. В.Т. Бусел]. – К.: Ірпінь: ВТФ «Перун», 2007. – 1736 с.
 13. Економічна енциклопедія: у 3-х т / редкол.: С.В.Мочерний (відп. ред.) та ін. – К.: Академія, 2000. – Т.1 – 864 с.

14. Донец Ю.Ю. Эффективность использования производственного потенциала / Ю.Ю. Донец. – К.: Знание, 1978. – 123 с.

15. Ревуцкий Л.Д. Потенциал и стоимость предприятия / Л.Д. Ревуцкий. – М.: Перспектива, 1997. – 258 с.

16. Данчук М.В. Оцінка адаптивного потенціалу підприємства, що функціонує в умовах нелінійної динаміки підприємницького середовища / М.В. Данчук // Управління проектами, системний аналіз і логістика. Технічна серія. – 2012. – Вип. 9. – С. 292–300.

17. Банєва І. О. Використання методів адаптації в управлінні ресурсним потенціалом підприємств аграрного сектору / І. О. Банєва // Агросвіт. – 2013. – № 1. – С. 2–5.

18. Степанова Ю.Л. Результативність адаптації підприємства в забезпеченні економічної безпеки / Ю. Л. Степанова // Економіка, менеджмент, підприємництво. – 2013. – № 25 (1). – С. 159-168.

19. Миколайчук І.П. Вдосконалення організаційно-економічного механізму адаптивного управління підприємством / І.П. Миколайчук, А.Ю. Присяжнюк // Сталий розвиток економіки. – 2013. – № 5. – С. 71– 81.

1. Kalinesku T.V. Stratehichnyy potentsial pidpryyemstva : formuvannya ta rozvytok: monohrafiya / T.V. Kalinesku, Yu.A. Romanovs'ka, O.D. Kyrylo. – Luhans'k, SNU im. V. Dalya, 2007. – 272 s.

2. Krasnokuts'ka N. S. Potentsial torhovel'noho pidpryyemstva: teoriya ta metodolohiya doslidzhennya : monohrafiya / N. S. Krasnokut-s'ka. – Kh. : KhDUKhT, 2010. – 247 s.

3. Otenko Y.P. Stratehicheskoe upravlenye potentsyalom predpryyatyya : monohrafiya / Y.P. Otenko. – KhNEU, 2006. – 256 s.

4. Fedonin O.S. Potentsial pidpryyemstva: formuvannya ta otsinka: navch. posibnyk / O.S. Fedonin, I.M. Repina O.I. Oleksyuk. – K. : KNEU, 2004. – 316 s.

5. Kuznyetsova I.O. Monitorynh yak skladova informatsiynoho zabezpechennya pryynyattya upravlins'kykh rishen' u zovnishn'oekonomichniy diyal'nosti pidpryyemstva / I. O. Kuznetsova // Visnyk sotsial'no-ekonomichnykh doslidzen'. – 2013. – Vyp. 3(2). – S.161–168.

6. Kleyner H.B. Predpryyatyia v nestabil'noy ekonomycheskoy srede: rysky, stratehyy, bezopasnost' / H.B. Kleyner, V.L. Tambovtsev, R.M. Kachalo. – M.: Ekonomyka, 1997. – 288 s.
7. Lihonenko L.O. Antykryzove upravlinnya pidpryyemstvom / L.O. Lihonenko. – K.: KNTEU, 2005. – 824 s.
8. Turylo A.M. Potentsial pidpryyemstva / A.M. Turylo, K.V. Bohachevs'ka // Biznes Inform. – 2014. – Vyp 2. – S. 259–263.
9. Zyablytskaya N.V. Adaptatsyonnyy potentsyal kak ekonomycheskaya katehoriya // Nauchnyy zhurnal SPbHUNyPT. Seryya «Ekonomyka y ekolohycheskyy menedzhment». – 2012. – Vyp 1. – Rezhym dostupa: // <http://economics.open-mechanics.com/articles/444.pdf>
10. Bezruchko O.O. Osoblyvosti upravlinnya ekonomichnym potentsialom pidpryyemstva v umovakh minlyvoho zovnishn'oho seredovyshcha / O.O. Bezruchko // Visnyk KrNU imeni Mykhayla Ostrohrads'koho. – 2014. – Vyp 1 (3). – Seriya «Ekonomichni nauky». – S. 96-107.
11. Kalinichenko L.L. Adaptivne upravlinnya pidpryyemstvom v konkurentnomu seredovyshchi / L.L. Kalinichenko // Visnyk ekonomiky transportu i promyslovosti. – 2011. – Vyp 33. – S.177–180.
12. Velykyy tлумachnyy slovnyk suchasnoyi ukrayins'koyi movy/ [ukl. i hol. red. V.T. Buse]. – K.: Irpyn': VTF «Perun», 2007. – 1736 s.
13. Ekonomichna entsyklopediya: u 3-kh t / redkol.: S.V.Mochernyy (vidp. red.) ta in. – K.: Akademiya, 2000. – T.1 – 864 s.
14. Donets Yu.Yu. Effektyvnost' yspol'zovannya proyzvodstvennoho potentsyala / Yu.Yu. Donets.–K.: Znanye, 1978.–123 s.
15. Revutskyy L.D. Potentsyal y stoymost' predpryyatyia / L.D. Revutskyy. – M. : Perspektyva, 1997. – 258 s.
16. Danchuk M.V. Otsinka adaptyvnoho potentsialu pidpryyemstva, shcho funktsionuye v umovakh nelineynoyi dynamiky pidpryyemnyts'koho seredovyshcha / M.V. Danchuk// Upravlinnya proektamy, systemnyy analiz i lohistyka. Tekhnichna seriya. – 2012. – Vyp. 9. – S. 292–300.
17. Banyeva I.O. Vykorystannya metodiv adaptatsiyi v upravlinni resursnym potentsialom pidpryyemstv ahrarnoho sektoru / I. O. Banyeva // Ahrosvit. – 2013. – Vyp 1. – S. 2–5.
18. Stepanova Yu.L. Rezul'tatyvnist' adaptatsiyi pidpryyemstva v zabezpechenni ekonomichnoyi bezpeky / Yu. L. Stepanova // Ekonomika,

menedzhment, pidpryyemnytstvo. – 2013. – Vyp 25 (1). – S. 159-168.

19. Mykolaychuk I.P. Vdoskonalennya orhanizatsiyno-ekonomichnoho mekhanizmu adaptyvnoho upravlinnya pidpryyemstvom / I.P. Mykolaychuk, A.Yu. Prisyazhnyuk // Stalyu rozvytok ekonomiky. – 2013. – Vyp 5. – S. 71– 81.

Рецензент: Балджи М.Д. д.е.н., професор, зав. каф. економіки та управління національним господарством Одеського національного економічного університету

6.05.2015

УДК 330.34:519.1

Дейнека Александр, Позднякова Любовь

ПРОГНОЗИРОВАНИЕ ПОТРЕБИТЕЛЬСКОГО СПРОСА НЕАГРИГИРОВАННОЙ МОДЕЛИ – МОДЕЛИ РОСТА

При прогнозировании внутренних экономических связей целесообразно использовать синтез интуитивных и формализованных методов. Методы неформализованного анализа и прогноза основываются на экспертных оценках. Велика их роль на заключительной стадии оценки возможных вариантов развития внутренних экономических связей и выбора наиболее достоверного варианта прогноза. В зависимости от характера имеющихся данных и требуемых результатов могут использоваться следующие методы экспертных оценок: аналитический метод, метод «Комиссий», «Дельфи», «Конференций». Их применение предполагает выработку новых идей и подходов к решению поставленных задач в формировании предположений и гипотез относительно развития внутренних экономических связей.

Следует отметить, что при математическом описании процесса развития международных экономических связей возникают трудности. Это связано с тем, что внутренние экономические связи представляют собой сложную систему, на развитие которой оказывает влияние огромное число взаимосвязанных факторов экономического и социально-политического характера: количество и качество трудовых